

Vergaderjaar 2018–2019

27 863

Betalingsverkeer

Nr. 75

BRIEF VAN DE MINISTER VAN FINANCIËN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 7 december 2018

Naar aanleiding van het verzoek van het lid Van Rooijen (50PLUS) gedaan tijdens het ordedebat op 7 juni jl.¹ ga ik in deze brief in op contant geld in de samenleving. Contant geld vervult nog steeds een belangrijke rol als betaalmiddel in de samenleving. Contant geld heeft een maatschappelijke functie die niet altijd door een betaalpas kan worden overgenomen. Daarom dient de toegang tot contant geld op orde te zijn en in evenwicht te zijn met de maatschappelijke vraag. Van specifiek belang daarbij vind ik de toegang tot contant geld voor kwetsbare groepen.

Aanpak

Als uitgangspunt voor de gevraagde analyse heb ik de *Visie op Betalen 2018–2021* van DNB, en het *Standpunt over contant geld* en de *Visie op de rol van contant geld als toonbankbetaalmiddel* van het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (MOB) genomen; het MOB is een samenwerkingsverband van maatschappelijke organisaties dat zich richt op een goede werking van het betalingsverkeer.² Mede op basis van die stukken heb ik de stakeholders van het MOB geconsulteerd³ over het belang, het gebruik en de acceptatie van contant geld in de samenleving, de toegang tot het betalingsverkeer voor kwetsbare groepen, de beschikbaarheid van geldautomaten en de eventuele noodzaak tot (overheids)ingrijpen. Ook is een analyse gemaakt over de betekenis van contant geld als wettig betaalmiddel en is gebruik gemaakt van informatie uit documenten van DNB en het MOB. Tot slot is gekeken naar de ervaringen in andere Europese landen. In deze brief licht ik mijn conclusies en bevindingen toe. Een uitgebreide beschrijving treft u aan in bijlage 1⁴.

¹ Verzoek tijdens het ordedebat van 7 juni 2018, Handelingen II 2018/19, nr. 91, item 6.

² In het MOB zijn de partijen in de betaalketen (o.a. aanbieders en gebruikers) vertegenwoordigd.

³ Gesproken is met vertegenwoordigers van Detailhandel Nederland, Oogvereniging Ieder(in), seniorenorganisatie ANBO, Ouderenbond, Consumentenbond, Betaalvereniging Nederland en DNB.

⁴ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl.

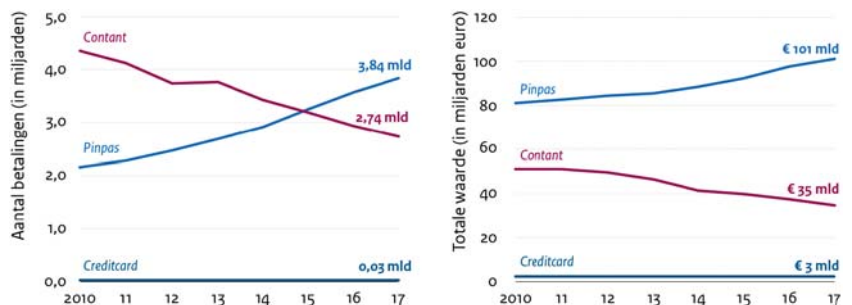
Wettig betaalmiddel

Contant geld is een wettig betaalmiddel. De acceptatie van contant geld door toonbankinstellingen⁵ is hoog (96% in 2017) en de bereikbaarheid van geldautomaten ook: medio 2018 had 99,55% van alle Nederlanders binnen een straal van vijf kilometer toegang tot een geldautomaat. De afname in het gebruik van contant geld is vooral vraaggedreven: in 2016 werd 45% van alle transacties contant betaald, in de eerste helft van 2018 was dit 39%. Bepaalde (kwetsbare) groepen consumenten zijn afhankelijk van betalen met contant geld. Deze groepen mogen niet achterblijven in onze samenleving. Ook is het voor de stabiliteit van het toonbankbetaalingsverkeer belangrijk dat contant geld een goed alternatief blijft in situaties waarin om welke reden dan ook het elektronisch betalen tijdelijk niet werkt. Juist omdat de omloop van contant geld afneemt en deze trend onomkeerbaar is, stemt het mij tevreden dat DNB en het MOB nauwgezet monitoren hoe het functioneren van contant geld in de samenleving, de bereikbaarheid van geldautomaten en de maatschappelijke reacties hierop zich ontwikkelen.

Gebruik en acceptatie van contant geld

In de Eurozone lopen Nederlandse consumenten voorop in het niet-contant betalen. Alleen in Noorwegen (11%), Zweden (12%) en Denemarken (23%) werd in 2016 nog minder vaak contant betaald dan in Nederland (45% in 2016).⁶ Zowel het aantal (41,5% in 2017) als de waarde (25,3% in 2017) van contante betalingen in Nederland neemt af, en het aantal en de waarde van pinbetalingen neemt toe (figuren 1 en 2). De trend sluit aan bij de afspraak die is gemaakt tussen banken en toonbankinstellingen in het Pinakkoord 2014, om het gebruik van de pinpas te stimuleren. Ondanks deze beweging is de acceptatie van contant geld door winkeliers nog steeds hoog.

Figuren 1 en 2 – gebruik contant geld in aantal en waarde transacties



Bron: *Betalen aan de kassa 2017*, DNB/Betaalvereniging Nederland¹

¹ https://www.dnb.nl/binaries/Factsheet%20Betalen%20aan%20de%20kassa%202017_tcm46-375218.pdf.

Overheden in Europese lidstaten mogen om redenen van publiek belang beperkingen stellen aan de mogelijkheid om met contant geld te betalen, mits alternatieve betaalmiddelen beschikbaar zijn en de maatregelen proportioneel en noodzakelijk.⁷ Daarnaast moeten die beperkingen in Nederland de toets van algemene beginselen van behoorlijk bestuur doorstaan. Welke beperkingen precies geoorloofd zijn, is nog niet door de hoogste Europese rechter beslist. De situatie dat door het weigeren van contant geld de toegang tot de overheid en het verkrijgen van essentiële

⁵ Toonbankinstellingen zijn plaatsen waar aan een loket wordt betaald: winkels, horeca, benzinestations, ambulante handel, kappers, OV en musea.

⁶ *The use of cash by households in the euro area*, European Central Bank (ECB), 2017, p. 20, aangevuld met eigen onderzoek naar VK, Denemarken, Noorwegen, Zweden.

⁷ Verordening (EG) 974/98, randnummer 19.

documenten (zoals een paspoort) in het gedrang zou kunnen komen, moet zoveel mogelijk worden voorkomen.⁸ Ik volg de ontwikkelingen rond de acceptatie van contant geld door lokale overheden nauwgezet. De Staatssecretaris van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK) zal uw Kamer nader informeren over de acceptatie van contant geld door gemeenten.

Ontwikkelingen geldautomaten

Voor de bereikbaarheid van contant geld hanteert het MOB de vijfkilometernorm: de norm dat inwoners van Nederland binnen een straal van vijf kilometer contant geld kunnen opnemen. Medio 2018 had 99,55% van alle Nederlanders binnen een straal van vijf kilometer toegang tot een geldautomaat. Vanwege het belang dat wordt gehecht aan deze norm heeft mijn voorganger het MOB enkele jaren geleden gevraagd om te bezien of hier meer gewicht aan kan worden gegeven. Naar aanleiding daarvan heeft het MOB onderzocht hoe het staat met de toegang tot contant geld en of zich hierbij problemen voordoen. Jaarlijks rapporteert het MOB hierover.⁹

Naarmate het gebruik van contant geld afneemt, neemt de druk toe om de kosten van de omloop ervan verder te verlagen. Mede daarom zijn Rabobank, ABN AMRO en ING begonnen met de samenvoeging van geld- en afstortautomaatnetwerken in GSN. Dit heeft voordelen voor deelnemende banken, consumenten en retailers. Om de belangen van alle betrokkenen bij het geld- en afstortautomatennetwerk te waarborgen, is een klankbordgroep ingericht. Hierin komen het plaatsingsbeleid, de functionaliteiten van de automaten (inclusief gebruiksgemak en toegankelijkheid) en veiligheid aan bod. Ik ben verheugd dat GSN de vijfkilometernorm wil blijven hanteren en naar een landelijke dekkinggraad van geldautomaten streeft die in de toekomst minimaal gelijk is aan het niveau van 2016 (99,63%) en waar mogelijk wordt verbeterd. De geconsulteerde partijen hebben aangegeven tevreden te zijn met de samenvoeging van het automatennetwerk, maar vinden de marktpositie die GSN krijgt een aandachtspunt. Ik deel dat aandachtspunt en blijf daarom samen met DNB en andere MOB-leden de samenvoeging nauw volgen.

Conclusie

Ik hecht groot belang aan het functioneren van contant geld als betaalmiddel in de samenleving. Contant geld heeft een maatschappelijke functie die niet altijd door de betaalpas kan worden overgenomen. De toegang tot contant geld dient op orde te zijn en in evenwicht te zijn met de maatschappelijke vraag. Bepaalde (kwetsbare) groepen consumenten zijn afhankelijk van betalen met contant geld. Deze groepen mogen niet achterblijven of worden uitgesloten van het betalingsverkeer en daarmee van actieve deelname aan onze samenleving. Omdat de omloop van contant geld afneemt en deze trend onomkeerbaar is, achten de geconsulteerde partijen het van belang dat de overheid vinger aan de pols houdt. Ik blijf de ontwikkelingen in het functioneren van contant geld en de maatschappelijke reacties hierop periodiek monitoren, samen met DNB, het MOB en de klankbordgroep van GSN. Ook onderschrijf ik de aanbevelingen van het MOB om het functioneren van het betaalmiddel aan de markt over te laten maar bij te sturen wanneer de goede werking ervan in het geding zou kunnen komen.¹⁰ Zo voorkomen we dat ongemerkt een

⁸ Aanhangsel Handelingen II 2017/18, nr. 2273.

⁹ Zie de jaarlijkse *Tussenrapportage bereikbaarheid van geldautomaten*.

¹⁰ *Standpunt MOB over contant geld*, 2015, kenmerk MOB/2015/767053; *Visie op de rol van contant geld als toonbankbetaalmiddel*, MOB, 2015, p. 5 e.v.

point of no return wordt gepasseerd. Indien hier zich problemen gaan voordoen in die zin dat bepaalde (kwetsbare) groepen consumenten of burgers worden uitgesloten van het betalingsverkeer, zal ik vervolgstappen overwegen. Ik informeer uw Kamer over de stand van zaken bij de volgende MOB-rapportage in het voorjaar.

De Minister van Financiën,
W.B. Hoekstra